

POSTANOWIENIE

18 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 grudnia 2023 r. w Warszawie
zażalenia W.A.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 23 marca 2023 r., I ACa 2112/22,

w sprawie z powództwa W.A

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o zapłatę i ustalenie,

uchyła wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 23 marca 2023 r. w punkcie 1 i 4, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 sierpnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Legnicy zasądził od strony pozwanej Bank S.A. w W. na rzecz powoda W.A. kwotę 157 057,27 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 9 września 2021 r. do dnia zapłaty (punkt I); ustalił nieistnienie pomiędzy powodem a stroną pozwaną stosunku prawnego wynikającego z umowy o kredyt nr [...] zawartej 7 listopada 2006 r. między powodem i poprzednikiem prawnym strony pozwanej – (..) Bank S.A. z siedzibą w W. (punkt II) i orzekł o kosztach postępowania (punkt III).

Po rozpoznaniu apelacji strony pozwanej, wyrokiem z 23 marca 2023 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu: uchylił zaskarżony wyrok w części i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Legnicy: w pkt. I w części, ponad zasądzoną od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 150 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 września 2021 r. do dnia zapłaty i w pkt. III w całości (punkt 1); zmienił zaskarżony wyrok w pkt. I w części w ten sposób, że oddalił powództwo co do kwoty 150 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 września 2021 r. do dnia zapłaty (punkt 2); oddalając apelację strony pozwanej w pozostałej części (punkt 3) i pozostawiając Sądowi Okręgowemu w Legnicy rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego (punkt 4). W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wskazał, że apelacja strony pozwanej zasługiwała na uwzględnienie w części co do zasądzonego świadczenia. W zakresie oddalenia w części żądania zapłaty i uchylenia wyroku ponad kwotę udzielonego kredytu Sąd Apelacyjny wskazał na brak możliwości uwzględnienia wzbogacenia po stronie pozwanej tylko z tej przyczyny, że powodowie świadczyli na rzecz Banku dochodzone roszczenie, w sytuacji, gdy ta sama nieważna czynność stanowiła podstawę świadczenia strony pozwanej. W ocenie Sądu Apelacyjnego z regulacji art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. wynika nakaz zwrotu przedmiotu świadczenia tylko w takim zakresie, w jakim wzbogaca ono *accipiens*a (i zubaża *solvens*a). Nie jest trafny pogląd Sądu Okręgowego, że sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne. Skoro w sprawie pozostawało bezsporne, że powodowi udzielono kredytu w kwocie 150 000 zł, nie było w tym

zakresie potrzeby prowadzenia dalszego badania wzbogacenia i zubożenia, a powództwo w tej części podlegało oddaleniu w wyroku Sądu drugiej instancji. Odnośnie do pozostałej części spełnionego przez powoda świadczenia w kwocie 7 057,27 zł, Sąd Apelacyjny uznał za niezbędne rozpoznanie sprawy z uwzględnieniem wzbogacenia i zubożenia powoda, stąd zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w tym zakresie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, skoro nie ustalono, czy po stronie powoda rzeczywiście doszło do zubożenia a po stronie banku do wzbogacenia w zakresie powyższej kwoty ponad nominalną wartość kredytu udzielonego w złotych.

Powód zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w części tj. w zakresie punktu 1 i punktu 4, zarzucając w zażaleniu naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez jego nieuprawnione zastosowanie i częściowe uchylenie wyroku Sadu pierwszej instancji, mimo że nie doszło do nierozpoznania istoty sprawy, a rozstrzygnięcie sprawy przez Sąd drugiej instancji nie wymagało przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części tj. pkt 1 i pkt 4 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zażalenie kwestionuje uchylenie przez sąd drugiej instancji orzeczenia pierwszoinstancyjnego, stąd ocenie Sądu Najwyższego może być poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ustawowe przesłanki uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji zostały zakreślone wąsko, zaś kognicja Sądu Najwyższego ogranicza się do skontrolowania, czy istotnie doszło do nierozpoznania istoty sprawy lub też czy faktycznie istnieje w realiach rozpoznawanej sprawy konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, Nr 3, poz. 41 oraz z 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54).

Uchylając wyrok Sądu pierwszej instancji w opisanym wyżej zakresie, Sąd Apelacyjny powołał się na nierozpoznanie istoty sprawy w części dotyczącej roszczenia powoda o zapłatę (zwrot) kwoty 7 058,27 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie. Tymczasem za ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego należy uznać pogląd, że nierozpoznanie sprawy ma miejsce, gdy sąd orzekający nie odniósł się do tego, co było przedmiotem sprawy lub zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów stron z powodu bezpodstawnego przyjęcia, iż wystąpiła przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. postanowienia z 23 września 1998 r. II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22; z 12 lutego 2002 r. I CKN 486/00, OSP 2003, z. 3, poz. 36; z 19 czerwca 2013 r., I CSK 156/13, OSNC-ZD 2014/3/57; z 25 czerwca 2015 r., V CZ 35/15, i z 7 kwietnia 2016 r., II CZ 6/16). Sąd Apelacyjny przyjął w tej sprawie, że zaniechanie przez Sąd Okręgowy rozpoznania istoty sprawy w zakresie roszczenia powoda o zapłatę w części dotyczącej kwoty 7 058,27 zł, polegało na zaniechaniu ustalenia podstawy faktycznej i zbadania, czy po stronie powoda rzeczywiście doszło do zubożenia, zaś po stronie pozwanego Banku do wzbogacenia w zakresie świadczenia przekraczającego wartość nominalną kredytu udzielonego powodowi w PLN (150 000 zł). Tymczasem z treści uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego wynika, że Sąd ten uznał za zasadne roszczenie powoda o zwrot całej objętej pozwem kwoty 157 058,27 zł z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w oparciu o poczynione przez siebie ustalenia faktyczne i ocenę prawną umowy kredytu, którą Sąd uznał za nieważną. Przyjął zatem, że w związku z nieważnością spornej umowy wszystkie świadczenia spełnione w jej wykonaniu przez powoda na rzecz Banku, a poświadczane przez pozwanego, są świadczeniami nienależnymi i podlegają zwrotowi na podstawie art. 410 § 1 k.c.. Sąd Okręgowy odniósł się zatem do roszczenia objętego pozwem, po przeprowadzeniu dowodów uznanych za istotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Wydanie orzeczenia kasatoryjnego zostało uzasadnione przez Sąd Apelacyjny poglądem, że Sąd Okręgowy w sposób sprzeczny z art. 410 § 1 k.c. w zw. z art. 405 k.c. przyjął, iż sam fakt spełnienia nienależnego świadczenia uzasadnia roszczenie kondykcyjne, a w konsekwencji ocena prawna żądania była niepełna ze względu na niedostateczne zbadanie zakresu bezpodstawnego wzbogacenia.

W judykaturze Sadu Najwyższego wyjaśniono jednak, że ewentualne dokonanie przez sąd pierwszej instancji niewłaściwej lub niepełnej oceny prawnej powództwa nie jest tożsame z zaniechaniem rozpoznania przez ten sąd istoty sprawy. Odmienne ocena prawna sądu drugiej instancji nie oznacza nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, co najwyżej wskazuje, że istota sprawy nie została rozpoznana prawidłowo, a zatem należy dokonać jej ewentualnej korekty (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16; z 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17; z 26 czerwca 2020 r., V CZ 25/20 i z dnia 26 lutego 2021 r., I CZ 88/20).

W obowiązującym aktualnie modelu apelacji pełnej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55), postępowanie przed sądem drugiej instancji jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego i ma na celu rozpoznanie sprawy, a nie jedynie kontrolę prawidłowości orzeczenia sądu pierwszej instancji. W postępowaniu, apelacyjnym mającym charakter merytoryczny, powinny zostać zbadane kwestie, które nie zostały, zdaniem sądu drugiej instancji w sposób wystarczający rozważone przez sąd pierwszej instancji. Sąd odwoławczy jest zobowiązany do usunięcia dostrzeżonych wadliwości, w tym w razie stwierdzenia potrzeby uzupełnienia postępowania dowodowego, do przeprowadzenia lub ponowienia potrzebnych dowodów i skorygowania ustaleń faktycznych niezbędnych do prawidłowego wyboru i zastosowania adekwatnych norm prawa materialnego.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawiając sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

(A.D.)

[a]